

Colecția Viața în Hristos

Seria Mărgăritare

7

Fericitul Augustin, Episcopul Hiponei

DESPRE ÎNFRÂNARE

**Colecția *Viața în Hristos*. Seria *Mărgăritare*
este coordonată de Pr. dr. Dragoș Bahrim**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

AUGUSTIN, sfânt

Despre înfrânare / Fericitul Augustin, Episcopul Hiponei;
trad. din lb. latină, st. introd. și note Ilarion Argatu; ed. îngrijită
de pr. Dragoș Bahrim. - Iași: Doxologia, 2017

ISBN 978-606-666-561-2

I. Ilarion Argatu, arhimandrit (trad.; pref.; note)

II. Bahrim, Dragoș (ed.)

2

Colecția Viața în Hristos

Seria Mărgăritare

7

Fericitul Augustin, Episcopul Hiponei

DESPRE ÎNFRÂNARE

Traducere din limba latină, introducere și note de

ILARION ARGATU

Ediție îngrijită de Pr. DRAGOȘ BAHRIM

Carte tipărită cu binecuvântarea

Înaltpreasfințitului

TEOFAN

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura DOXOLOGIA

Iași, 2017

Introducere

În vasta operă augustiniană, care în ediția abatelui Migne numără nu mai puțin de 15 volume¹, se găsește un mic tratat, numit *De Continentia*². Titlul acestuia, în traducere românească *Despre înfrânare*, acoperă îndeajuns de bine subiectul, dar, totodată, acoperă și multe intenții ascunse și atacuri mascate lansate de episcopul african asupra rivalilor cu care polemiza. Despre toate acestea însă vom scrie la timpul potrivit, sperăm într-o succesiune cât mai logică și lămuritoare.

1. Datarea scrierii

1.1. Ipoteza tradițională

Într-o notă pusă de editorul *Patrologiei Latine* la titlul operei, se afirmă că aceasta a fost „scrisă cam pe la anul 395, când Augustin era preot sau de curând episcop”³. Lecturând și *Lămurirea* ce precede textul latin, găsim și o explicație a acestui fapt: „sunt evocați tocmai cei dintâi ani ai lui [Augustin], pentru că această cuvântare este scrisă în mare parte împotriva maniheilor, a căror erezie Augustin obișnuia să

o atace cu înverșunare, mai ales la începutul convertirii sale”⁴.

Luând în considerare datele prezentate până aici și lecturând tratatul, am putea afirma că Augustin l-a compus în jurul anului mai sus menționat, combătând erezia al cărei adept fusese până nu de mult. Mulți scriitori, care au tratat adiacent problema au afirmat acest lucru, bazându-se pe cele două argumente prezentate mai sus. Printre aceștia se numără și autorul voluminoasei biografii augustinienne, Le Nain de Tillemont, iar la noi, Eugen Munteanu⁵.

1.2. Noi ipoteze

Ar fi mult prea facil și superficial să afirmăm doar pe baza unei prime lecturi și a unor însemnări ce nu iau în calcul studiile critice ale operelor augustinienne⁶ că *Despre înfrânare* a fost scris în jurul anului 395, în timpul controverselor cu maniheii, de aceea, așa cum avertizează și autorii anterior citați, trebuie să recurgem la o analiză mult mai atentă a textului în sine, deducând de aici contextul în care acesta a apărut.

E binecunoscut faptul că Augustin a făcut o trecere în revistă cronologică a operelor sale, un catalog al bibliotecii sale, ce i-a servit ca bază pentru alcătuirea *Retractărilor*⁷, în care el însuși menționează că această succesivitate a fost importantă pentru înțelegerea operelor sale⁸. Din păcate însă, în lista *Retractărilor*, nu apare și lucrarea *De Continentia*, cel mai probabil

datorită faptului că era privită de Augustin ca o cuvântare⁹, el lăsând această categorie a operelor sale nerevizuită¹⁰.

Cu toate că nu o menționează în *Retractationes*, aceasta nu rămâne nepomenită de autorul ei. Astfel, într-o scrisoare de răspuns către Darius, un funcționar imperial trimis în Africa, Augustin menționează că îi împlinește cererea¹¹, trimițându-i un exemplar al *Confesiunilor*, și, mai mult decât atât, „îi trimite și alte cărți pe care nu le ceruse”¹², enumerând între ele și tratatul *Despre înfrânare*. Vom face din nou referire la context, de data aceasta la cel istoric. Corespondența dintre cei doi a fost purtată în jurul anului 429, dacă ținem cont că Darius a venit în Africa în iarna dintre anii 428-429, deci la doi ani după scrierea *Retractărilor*¹³. Având în vedere precizarea anterioară, că în redactarea acestora un principiu a lui Augustin a fost cronologia, David Hunter afirmă că enumerarea lucrărilor pe care Augustin o face în această scrisoare este una cronologică. Astfel, tratatul a cărui datare ne interesează ar trebui plasat între 417, anul în care a fost scrisă *De patientia*, și 421, anul în care e datată *De fide et spe et caritate*, întrucât anul în care a fost compusă *De providentia* nu ne este cunoscut¹⁴. Acesta este un prim argument care poate fi adus pentru a plasa scrierea operei *Despre înfrânare* într-o perioadă mai târzie, respectiv a doua jumătate a celei de-a doua decade a secolului al IV-lea.

Celelalte argumente care să susțină această ipoteză fac referire la cuprinsul scrierii, la ereziile pe care Fericitul Augustin le-a combătut prin ea și la controversele în care le-a folosit, de aceea le vom trata în subcapitolul subsecvent.

1.3 Analiza internă și datarea scrierii pe baza acesteia

După cum menționam anterior, editorul *Patrologiei Latine* în *Admonitio* ne spune că această scriere are rolul de a-i combate pe manihei. Citind însă textul, sesizăm că primul atac direct pe care îl face Augustin împotriva maniheilor se găsește abia în V. 14, undeva la începutul celei de-a doua treimi a lucrării. Comentarii moderni s-au întrebat „de ce a așteptat Augustin atât de mult lansarea atacului”¹⁵ și au început o cercetare mult mai amănunțită a lucrării și a eventualelor asemănări care ar putea fi găsite între aceasta și alte opere augustinene.

Astfel, s-a recurs la analiza unor citate scripturistice din multele existente în cuprinsul lucrării, pe baza cărora Augustin își structurează discursul.

Anne-Marie La Bonnardière analizează pe rând citările din Evrei 5, 14, Ioan 13, 23, Efeseni 5, 27, Iacov 1, 14 și 2, 14, Psalmi 118, 133, Ieremia 17, 5, II Corinteni 3, 5, Romani 14, 23, Psalmi 65, 3 și ajunge la concluzia că aceste versete sunt folosite de Fericitul Augustin doar în operele scrise după anul 412 și aparțin perioadei în care Augustin se afla angajat în lupta antipelagiană¹⁶.

David Hunter analizează și el frecvența citatului din Romani 14, 23 și observă că acesta este pentru prima oară întâlnit în *De Continentia*, fiind reluat foarte des în operele datate între anii 418-420¹⁷.

Marie-François Berrouard a urmărit evoluția exegezei augustinienne a textului de la Romani 7, 14-25 în diacronie, un text mult uzitat de Fericitul Augustin și în *De Continentia*. El raportează folosirea acestui text de către Augustin la disputa pelagiană și dovedește că, între anii 396-411, episcopul de Hippo nu dădea foarte mare importanță identificării personajului despre care se vorbește în Romani 7. În perioada 411-415, în operele împotriva lui Celestius, Augustin folosește textul amintit pentru a-i descrie pe creștinii aflați sub har. Anul 417, după cum afirmă Berrouard, a fost unul crucial pentru interpretarea augustiniană a pasajului enunțat, întrucât, în decursul acestuia, Augustin a studiat asiduu scrierile lui Pelagius, s-a convins de greșelile acestuia¹⁸ și și-a încheiat oscilațiile privitoare la persoanele vizate de Sfântul Pavel în Romani 7, 14-25. De acum înainte (*i.e.* anul 417), va afirma deschis că aici Pavel vorbește despre omul aflat sub lege, despre creștinii aflați sub har și chiar despre sine însuși¹⁹. Chestiunile evidențiate de Marie-François Berrouard își găsesc aplicabilitate și în datarea operei pe care o avem în discuție, întrucât Fericitul Augustin îi identifică drept adresanți ai textului din Romani 7 pe toți creștinii și chiar afirmă că Pavel face referire la el însuși când le scrie acestea romanilor²⁰. Luând în considerare indiciile date de autorul francez, ar trebui să afirmăm